

LAM VAN GOD
Preek 9 januari 2022

Wie is Jezus? Het draait hierbij om de vraag wie Hij eigenlijk is. In deze tijd van Epifanie gaan we op zoek naar zijn identiteit. Johannes 1 weet wel het een en ander over hem te vertellen. Johannes de Doper wijst naar Jezus als 'het Lam van God, dat de zonden van de wereld wegneemt'. Deze woorden maken veel los.

Jezus is het Lam van God. Het is een beeld voor de verzoening. Het bloed van Jezus reinigt van alle zonden. We hebben het hier over een aangrijpend symbool voor de kruisiging van Jezus. Niet iedereen kan Jezus als het Lam dat naar de slachtbank wordt geleid, even goed waarderen. Is het beeld van het Lam Gods nog wel van deze tijd?

Ons Liedboek heeft een negental verschillende versies van het lied Agnus Dei (Lam Gods) opgenomen. In katholieke eucharistieviering wordt drie maal het Lam van God aangeroepen en wordt hem gevraagd om ontferming en vrede. Het lied klinkt tijdens de communieritus. De kerk der eeuwen zal Jezus, het Lam van God dat de zonden van

de wereld wegneemt, niet schrappen. Het gaat over wie Jezus is. Zijn identiteit. Hoe kan die oude Bijbelse aanduiding ons weer bezielen?

Lezen Johannes 1 : 19 – 34

‘Daar is het Lam van God, dat de zonde van de wereld wegneemt.’

Johannes 1 : 29

Wie is Hij?

De preek begint met een paar oppervlakkige feitjes. Jezus leefde zo'n 2000 jaar geleden in het land Israël, was de zoon van een timmerman en groeide op in een nietszeggend dorpje, dat Nazareth heette. En hoe gewoon zijn naam nu ook klinkt, Hij was alles behalve een gewone man. Wie was Hij dan? et draait hierbij om de vraag wie Jezus eigenlijk was, ten diepste, onder de oppervlakte. In deze tijd van Epifanie gaan we op zoek naar zijn identiteit.

Zijn neef gaf hem ter nadere identificatie de 'bijnaam' van een dier. Johannes de Doper noemt Jezus een Lam. Geen lief, zoet lammetjes. Hij is geen lieve Heer. Jezus was een persoonlijkheid. 'Zie, het Lam van God, dat de zonden van de wereld wegneemt', getuigt hij tegen de mensen. Jezus het Lam van God. Agnus Dei in het Latijn. Het is een beeld voor de verzoening. Wat maken deze woorden los? Achter deze symbolische naam voor Jezus gaat een wereld van betekenissen schuil. Opluchting, vergeving, een schone lei. Of is het een cliché geworden? Te vaak gehoord. Deze voorstelling van zaken kan zelfs afkeer veroorzaken. Het Lam wordt namelijk geslacht. Er vloeit bloed. Akelig. Hoe kan deze oude Bijbelse aanduiding ons weer bezielen en kracht geven? De preek waagt een poging.

Verwachtingen

Johannes de Doper aan het werk, ziet op een gegeven moment Jezus op zich af komen en dan komt het hoge woord eruit: 'Daar is het Lam van God, dat de zonden van de wereld wegneemt.' Het gebeurde allemaal in Bethanië, Israël, aan de overkant van de rivier de Jordaan,' schrijft de evangelist. Bethanië betekent 'huis van narigheid' of 'huis van de arme'. Archeologen hebben het dorp tot op heden nog niet terug kunnen vinden. Geen nood. Overal ter wereld wonen er mensen die geen leven hebben. Bethanië moet volgens het Bijbelverhaal aan de overkant van de Jordaan hebben gelegen, net in de woestijn. Onze wereld kent inderdaad heel veel onherbergzame plekken.

Het moet er zwart van de mensen hebben gezien. Hun misère brengt hen samen om massaal te verlangen naar een God, die zich over hen zal ontfermen. Hij gaat dat wis en waarachtig doen. De sfeer zal gevoeld hebben, zoals onder bedevaartgangers in Lourdes. Er hangt iets in de lucht. Verwachting. Hoop! Verlangen naar beter. Ellende doet iets met mensen. Wie wil er wat betekenen voor hen? Wie gaat zich helemaal geven? Wie schenkt hen het leven? De Messias gaat dat doen. Die mens die met Gods Geest gezalfd is. Jezus. Het Lam, die de brokstukken gaat opruimen.

Johannes de Doper

Johannes de Doper, hij doet ook iets -zij het iets minder dan de Messias- hij doet ook iets met het verlangen van de mensen in en rond Bethanië. Hij geeft hoop op betere tijden, op messiaanse tijden, door hen te dopen. Daarmee baart hij zoveel opzien dat een delegatie theologen uit de hoofdstad naar hem toekomt. Ze willen weten of hij nou Gods ultieme weldoener is. Ben jij toevallig de Messias? Nee. Ben jij Elia dan, de voorbode van de komst van de Messias? Nee. Ben jij de profeet? -Wie dat dan ook geweest mag zijn.- Nee. Wie dan wel? Hij antwoordt: 'Ik ben een stem.' Ik ben alleen maar een getuige.

Johannes de Doper maakt zich niet belangrijker dan hij is, wat niet iedereen even gemakkelijk voor elkaar krijgt. Met 'deze Doper is een getuige van het licht dat in de wereld zou komen' wijst de evangelist Johannes de Doper zijn plaats. Hij is de getuige. Hij moet die ander, de Messias, promoten. Dat is zijn bescheiden rol. (Ja, maar wat heet bescheiden? Iemand wijzen op Jezus. Zo!) Meer doet Johannes de Doper niet. Verstandig. Je kan een te grote dunk van jezelf hebben. Een te grote rol op je nemen. Dat je de wereld moet redden en zo. Er zijn er die lijden aan wat wel het Messiascomplex heet. Weet dan dat de wereld al gered is. Wat in de eerste zin van Lied 216 : 6 staat: zou wel eens meer dan voldoende voor je kunnen zijn: 'De kalme gang, de kleine taak, zijn groot genoeg voor Gods zaak.'

Daar gaat een Lam

Johannes de Doper blijft als een schoenmaker bij zijn leest. Toen hij Jezus, die zich als mister X onder de menigte bevond, gelovig zag en herkende nam hij zijn rol als getuige direct op zich. Wie dat is, mensen? Hij identificeerde Jezus als de Messias en verklaarde zijn identiteit nader met de woorden: 'Zie, het Lam van God, dat de zonde van de wereld wegneemt.' Jezus, dat is 'm nou, de Messias, ook wel naast al die andere mooie aanduidingen, als Zoon van God, Mensenzoon, rabbi, het Lam van God geheten!

Joodse achtergrond

Als we als Hollanders een beetje Joods willen worden, als we ons iets aan de Joodse denktrant gelegen laten liggen, dan weten we dat hier met lam niet zo'n lief, leuk, dartelend lammetje in wei of schuur bedoeld wordt, dat vertederende lentebeestje, dat de kinderen zo graag aaien. Denk bij het Lam Gods aan het lam, dat in de paasnacht door de Joden werd geslacht. Een mannelijk lammetje zonder gebreken moest aan de vooravond van de uittocht uit Egypte worden geslacht, staat er in het boek Exodus. Het bloed van dit lam werd vervolgens aan de deurposten gestreken. Dit teken zou de engel des doods aan de huizen van de Joden voorbij doen gaan. Bizar verhaal! Zodoende werd het paaslam een symbool van Israëls behouden leven en bevrijding uit de slavernij.

Afkeer

Jezus stierf als zo'n Lam van God aan het kruis en zijn bloed schenkt het leven. Het is een aangrijpend beeld. Een kunstenaar ging voor inspiratie kijken: een onschuldig dier nauwelijks een half jaar oud wordt naar de slachtbang geleid zonder dat het weerstand biedt, en zonder dat het ook maar iets fout heeft gedaan. Het is ook een afstotend, akelig en vervreemdend beeld. Primitief haast. Wat een agressiviteit! En waar het vermoorde beest voor staat is nog aangrijpender: een gebroken lichaam aan een kruis en vergoten bloed. Niet iedereen kan met deze 'moord' overweg. We volgen even hun kritische gedachtegang.

Verveemdend

(Met dank aan Riemer Roukema het vervolg:) Jezus, het Lam van God die zich aan een kruis opoffert en plaatsvervangend de zondenlast van de mensheid draagt kan bij ons een communicatiestoornis met het evangelie van Johannes veroorzaken. Is het zingen over dit Lam in de dienst met het lied Agnus Dei nog van deze tijd? Daar zit iets in. We zijn inderdaad niet meer vertrouwd met offers aan God of goden, zoals Israël en omringende volken daarmee wel vertrouwd waren. Offeren van offerdieren, het speelt zich voor ons gevoel af in een andere wereld. We vinden het wreed. Onnodig. Jezus betaalde als Lam van God de prijs van zijn leven om aan ons het leven te geven. Hij betaalde een losprijs aldus het evangelie. Typisch. Losgeld wordt betaald om gijzelaars vrij te kopen, maar dat is iets uitzonderlijks. Iets was niet deugt. Het roept negativiteit op. Het lam stierf plaatsvervangend voor het volk. Plaatsvervangend klinkt ook ver weg. Er zijn voorbeelden van. In de Tweede Wereldoorlog zat pater Titus Brandsma in een concentratiekamp. Hij bood zich aan om plaatsvervangend voor een ander afgeranseld te worden. Indrukwekkend, maar ook uitzonderlijk. In onze cultuur is een plaatsvervangend offer een vreemde eend in de bijt. -Zegt dat iets over het egocentrisme in onze cultuur?- Het plaatsvervangende offer van Jezus is iets van een andere planeet geworden. De bevrijdende kracht ervan wordt niet automatisch ervaren.

Maar ja, als je alles wat in de Bijbel staat, wilt begrijpen, zoals we dat graag willen, in je hoofd de controle houden, kom je niet ver. Geloof stuit nu eenmaal op rationele grenzen. De koopmansmentaliteit kan gemakkelijk in de weg zitten: alles narekenen. Dat gaat niet. De redenering van de offerdood van Jezus als losprijs voor velen is voor een rationeel mens niet te volgen en niet na te rekenen. Nog een keer de vraag: kunnen we in onze moderne geloofsbeleving nog wat met het getuigenis van Johannes de Doper, met deze oude, Joodse overtuiging? Zie, het Lam van God, dat de zonden van de wereld wegdraagt. Zie je het of niet? De kerk der eeuwen wel.

Geloofsbelijdenis

In de kerk van alle eeuwen en plaatsen spelen deze woorden al eeuwen een grote rol, om niet te zeggen de hoofdrol. Jezus brengt als het Lam van God verzoening. Zijn bloed reinigt van alle zonden. Tijdens de eucharistieviering in de katholieke kerk wordt het 'Agnus Dei' gezongen. *Agnus Dei qui tollis peccata mundi.* De grote componisten aller tijden hebben in allerlei variaties en toonaarden dit lied op muziek gezet voor de liturgie. Driemaal wordt Jezus als het Lam Gods tijdens de communieritus aangeropen en wordt Hem gevraagd om zich te ontfermen en vrede te schenken. Wat dichter bij huis: in het Liedboek zijn negen variaties van het gezang 'Lam Gods' opgenomen om te zingen tijdens het avondmaal. Schrappen? Nee! Waardeloos? Juist niet. Je moet het hart niet uit het evangelie snijden.

Geraakt

De praktijk wijst uit dat sommigen door deze oude geloofsovertuiging toch geraakt worden, ondanks de vreemdheid van de gedachte. Er gaat hun een licht op, ze ervaren een bevrijdende kracht, ze komen dichter bij God. Met rationalisme alleen kom je er niet. Alles valt niet na te rekenen, maar je kunt wel onder de indruk raken van het grote verhaal, waarbij Jezus' dood ten bate van anderen een plaats heeft. 'Niemand heeft grotere liefde dan Hij die zijn leven geeft voor zijn vrienden.' Ik zei het al: tijdens de viering van de eucharistie en het avondmaal wordt vaak gezongen: 'Christus, Lam van God, die de zonde van de wereld wegneemt, ontferm u over ons.' Wie aan de maaltijd van de Heer deelneemt, wordt niet gevraagd die woorden na te rekenen, hoe het precies zit, maar om mee te bidden en zich aan het geheim toe te vertrouwen. Het is geen schande om je in te voegen in de traditie, waarmee de kerk sinds Johannes de Doper en haar begin vertrouwd is. Wie dat zo niet beleeft, kan door andere aspecten van Jezus en zijn boodschap worden geraakt.